

Yritysten vesivastuullisuuden sääntelykehys

FIBS & AFRY seminaari "Vesivastuullisuus osana yrityksen kestävän kehityksen strategiaa". 16.3.2023

Väitöskirjatutkija Suvi-Tuuli Puharinen

Esityksen aihe ja rakenne

Miten yritysten vesivastuullisuus kytkeytyy nykyiseen oikeudelliseen sääntelyyn ja miten sääntely on kehittymässä?

Sisältö

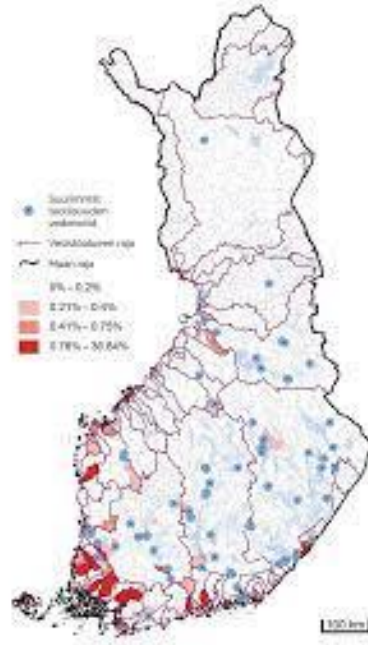
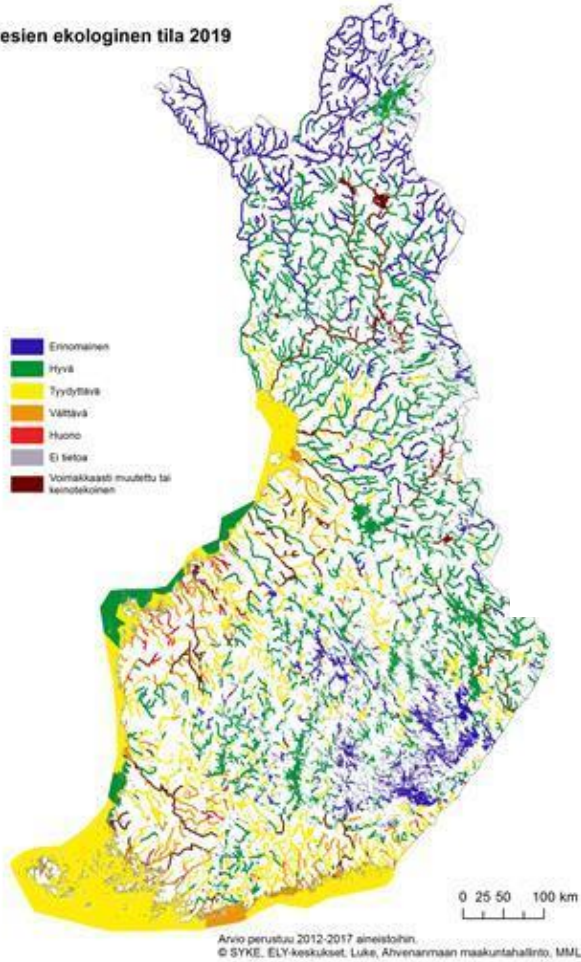
1. Yritysten vesivastuu osana Suomen kv- ja EU-sitoumuksia
2. Yritysten vesivastuu nykyisessä sääntelyssä
4. Tuleva sääntely ja vesivastuu

Tausta: Vesivastuu osana valtion kestävyysvelvoitteita

Suomen kv- ja EU-velvoitteet

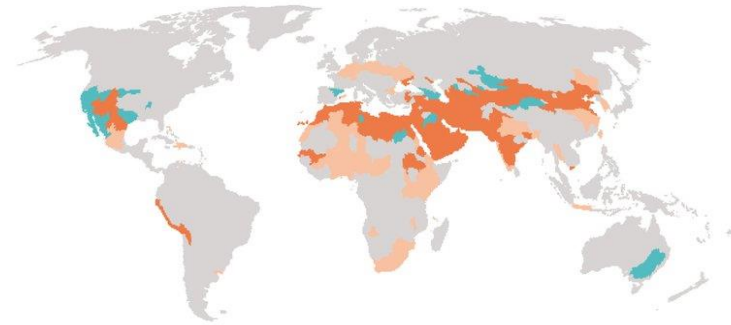
- Vesivarojen käytön ja hallinnan kestävyys olennaista
 - YK:n kestävän kehityksen tavoitteiden saavuttamiseksi (SDG)
 - ihmisoikeuksien toteutumiseksi
 - ilmastonmuutoksen ja luontokadon hillitsemiseksi ja niihin sopeutumiseksi
- Suomi sitoutunut SDG:iin, ihmisoikeussopimukseen, Pariisin ilmastopopimukseen ja biodiversiteettisopimukseen, lisäksi EU lainsäädännön velvoitteet mm. vesien, merten ja luonnonsuojeluun
- Yritykset suurimpia vedenkäyttäjiä sekä omien toimipaikkojensa että arvoketjujen kautta → vedenkäytön kestävyysaasteita ei ratkaista ilman yrityksiä niin kotimaassa kuin kansainvälisestikin

Pintavesien ekologinen tila 2019

Ahopelto ym. 2019

Maailman vesipula 2001–2010

Kummu ym. 2016

Molemmat, vesiniukkuus ja vesistressi

Vesiniukkuus: vettä ei ole tarpeeksi verrattuna alueen väestöön

Vesistressi: vettä käytetään liikaa verrattuna uusiutuviin vesivaroihin

Yritysten vesivastuu toimenpiteenä?

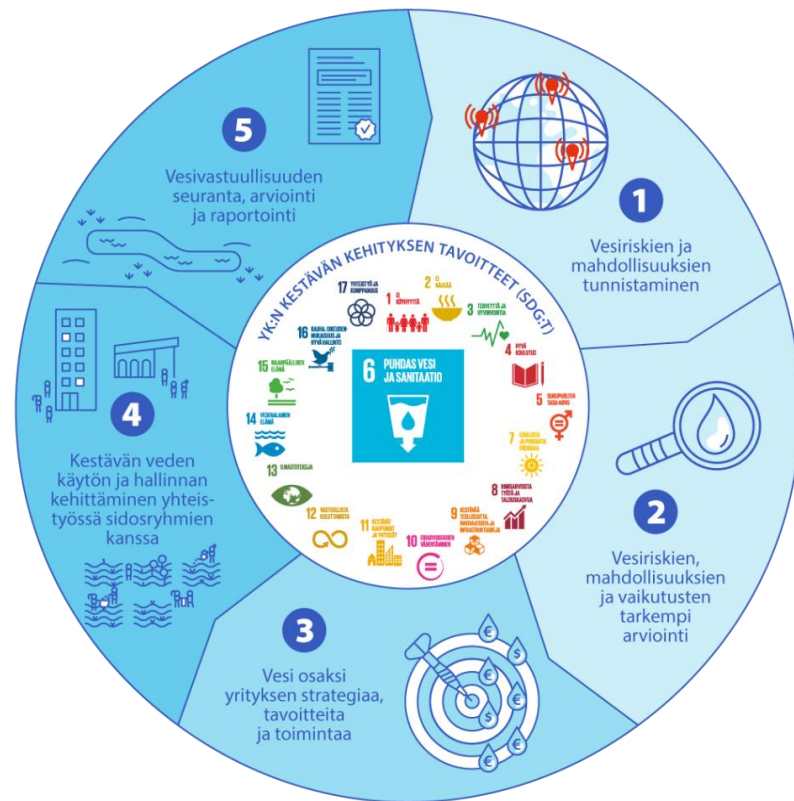
- Perinteisesti kv- ja EU-oikeuden sitoumukset ja velvoitteet kohdistuneet vahvasti valtioihin, ei varsinaisesti yrityksiin
- Kuitenkin enenevässä määrin velvoitetaan valtioita sääntelemään yrityksiä (esim. YK:n Suojele, kunnioita ja korjaa –viitekehys)
- Suomi on sitoutunut edistämään suomalaisyritysten vesivastuullisuutta osana omia velvoitteitaan
 - Suomen vesialan kansainvälinen strategia 2018
 - Vesivastuullisuuden tiekartta 2019: suomalaisyritykset maailman vesivastuullisimpia 2030 mennessä
 - Glasgow Declaration on Fair Water Footprints 2021: varmistettava sekä kotimaisen tuotannon että ulkomaihin kohdistuvan vesijalanjäljen kestävyys vuoteen 2030 mennessä

Yritysten vedenkäytön kestävyys- sääntelykehys

Yritysten vesivastuu

Yritysten vedenkäyttö on sekä omilla toimipaikoilla että arvoketjussa:

- *ympäristöllisesti kestävää*
 - veden määrä, vedenlaatu, biodiversiteetti
- *sosiaalisesti ja kulttuurisesti oikeudenmukaista*
 - työntekijöiden ja paikallisyhteisöiden veteen kohdistuvat oikeudet, yhteiskuntien vesiturvallisuus
- *taloudellisesti kannattavaa*
 - Vesiriskit, veteen liittyvät mahdollisuudet

Ympäristösääntely ja vesivastuu

- Yritysten vedenkäyttöä Suomessa ohjataan substanssilainsäädännöllä
 - ympäristönäkökohdat
 - vesipuitedirektiivi, ympäristövaikutusten arviointi, ympäristönsuojelulaki, vesilaki, luonnonsuojelulainsäädäntö
 - ihmisoikeudet veteen
 - työsuojelulainsäädäntö
- Ulkomaisissa toiminnoissa ja arvoketjuissa sijaintivaltion lainsäädäntö
- Lainsäädäntö ei ole kaikilla sektoreilla riittävää varmistamaan toimialan vedenkäytön kestävyyttä (kotimaassa ml. ravinnekuormitus, ulkomailla sijaintivaltiokohtaista)
 - vesivastuullisessa toiminnassa pyritään kehittämään toimintaa oikeudellisia minimivaatimuksia pidemmälle

Ympäristösäätelystä yritysvastuusäntelyyn

- Ympäristölainsäädäntö (ja esim. työsuojelulainsäädäntö) asettaa puitteet yritysten vesivastuutyölle
- Yrityksiä voidaan ohjata kohti vesivastuullisuutta muun yritysvastuun lailla yritystoimintaa ja –rahoitusta koskevalla säätelyllä
 - vapaaehtoisista ja toimialojen omaehtoisista vastuullisuusinstrumenteista kohti velvoittavaa säätelyä
- Lisäksi vesivastuun toteuttamiseen vaikuttaa vahvasti esimerkiksi sopimusoikeudellinen ja vahingonkorvausoikeudellinen säätely
 - Miten hallita arvoketjuja? Miten mahdollisiin ihmisoikeusloukkauksiin tai ympäristövahinkoihin liittyvät korvausvelvollisuudet määräytyvät?

Vesivastuunäkökohdat kehittyvässä yritysvastuusäätelyssä

Vesivastuu yrityslainsäädännössä

- Ei kattavaa kotimaista yritysvastuulainsäädäntöä, suomalaisyritysten toimintaa määrittää mm. osakeyhtiölaki
 - OYL 1:5 osakeyhtiön tarkoitus; OYL 1:8 johdon huolellisuusvelvoite
- Suurimmilla yrityksillä ollut velvollisuus raportoida olennaisia sosiaalisia ja ympäristöllisiä näkökohtia NFR-direktiivin nojalla
- Nyt tämä oikeuden kenttä on vahvassa kestävyysmurroksessa erityisesti EU-säätelyn tasolla:
 - yritysten kestävyysraportointidirektiivi (2022/2464/EU), voimaan 5.1.2023
 - yritysvastuudirektiiviehdotus (corporate sustainability due diligence)
 - EU:n taksonomia-asetus (2020/852/EU), rahoituksen kestävyysluokittelu
 - lisäksi mm. kauppapolitiikka, kilpailuoikeus, julkiset hankinnat, valtiontuet jne.

Vesivastuu kestävyysraportoinneissa

- Kestävyysraportointidirektiivi (CSRD): yritykset velvoitetaan raportoimaan kattavasti ympäristöön ja ihmisoikeuksiin liittyvistä riskeistä, mahdollisuuksista ja vaikutuksista osana toimintakertomusta
 - Ensivaiheessa isoimmat (yli 500 henkilöä) v. 2025
 - laajempi joukko v. 2026
 - kaikki *listatut* yritykset poislukien mikroyritykset v. 2027
- Raportointi koskee liiketoimintamallia, strategiaa, vastuullisuustoimia ja arvoketjuja laajasti ihmisoikeus- ja ympäristönäkökohdista
 - lisää merkittävästi tiedonantoa myös vesivastuuseen liittyvistä näkökohdista
 - raportointi huolellisuusvelvoitteen (due diligence) valossa

Kestävyysraportointi

- Käytännössä raportointi tehdään erikseen annettavien kestävyysraportoinnin standardien (ESRS, European Sustainability Reporting Standards) mukaisesti
- Komissio antaa 2023 puolivälissä
- Standardiluonnokset 2022; vedet ja meret omanaan (myös ilmasto, biodiversiteetti, pilaantuminen...)
 - Vesivastuulähestymistapa hyvin yhteensopiva raportointistandardin kanssa, tosin meret mukaan

DRAFT EUROPEAN SUSTAINABILITY REPORTING STANDARDS

ESRS E3

Water and marine resources

November 2022

 EFRAG

EU:n yritysvastuulainsäädäntöehdotus

- Komission ehdotus helmikuussa 2022: yritysvastuudirektiivi, joka perustuu asianmukaisen huolellisuusvelvoitteen (due diligence) asettamiseen (neuvoston yleisnäkemys 2022 lopussa)
- Suurille ja keskisuurille riskisektoreilla toimiville EU- ja EU:ssa toimiville kolmansien maiden yrityksille velvollisuuksia ehkäistä, tunnistaa, ratkaista ja kantaa oikeudellista vastuuta toimitusketjunsa haitallisista ihmisoikeus- ja ympäristövaikutuksista
 - due diligence –vastuullisuusprosessien käyttöönotto, code of conduct
 - vaatimuksia yrityksen liiketoimintamallille ja strategialle
 - johdon huolellisuusvelvoite ja juridinen vastuu ja sidosryhmien osallistuminen
 - sanktiot, valitusmekanismit oikeudenloukkauksia kokeneille ja vahingonkorvausvastuu huolellisuusvelvoitteen laiminlyönnestä

Huolellisuusvelvoite ja vesivastuu?

- Huolellisuusvelvoitteen piiri määritelty kansainväliseen yritystoimintaan sovellettavissa olevien kv-ihmisoikeus- ja ympäristösopimusten perusteella
- Ihmisoikeusvaikutukset:
 - oikeudet veteen ja sanitaatioon työpaikoilla ja yrityksen vaikutusympäristössä
 - alkuperäiskansojen oikeudet
- Ympäristövaikutukset:
 - ilmasto- ja biodiversiteetti, vesi ei mukana erikseen
- Kansallinen yritysvastuulaki?

Vesivastuu ja EU:n taksonomia-asetus

- EU:n rahoitusmarkkinoiden tiedonantoasetus velvoittaa pankit ja rahoituslaitokset julkistamaan tietoja lainakantojen ja sijoitusten kestävyydestä
- Taksonomia-asetus velvoittaa NFI-direktiivin piirissä olevia yrityksiä raportoimaan toimintojensa ”taksonomiamukaisuudesta”
- Taksonomia-asetus määrittää yleiset kriteerit kestäville taloudellisille toiminnoille, tekniset arviointikriteerit delegoiduilla säädöksillä
 - Toiminnan edistettävä merkittävästi yhtä asetuksen kuudesta tavoitteesta ja ei saa aiheuttaa merkittävää haittaa (DNSH) muille tavoitteille + yritystoiminnan kestävyysvaatimukset
 - vesivarojen ja merten luonnonvarojen kestävä käyttö ja suojele yksi tavoitteista; nyt vasta DNSH ilmastokriteerien yhteydessä

Kiitos!

UNIVERSITY OF
EASTERN FINLAND

suvi-tuuli.puharinen@uef.fi

st.puharinen